

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан філософського
факультету
Іван КАРПЕНКО

“30” червня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
Образи міста в мистецтві

рівень вищої освіти бакалавр
галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
спеціальність В12 Культурологія та музеєзнавство
освітня програма Урбаністичні студії
вид дисципліни обов'язкова
факультет філософський

2025/2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Протокол від “30” червня 2025 року № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Анастасія БОЖЕНКО, кандидат історичних наук, ст. викладач кафедри
українознавства філософського факультету;

Ярослав ШКАБУРА, кандидат історичних наук, ст. викладач кафедри українознавства
філософського факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства
Протокол від “27” червня 2025 року № 12

В.о. завідувача кафедри українознавства

Наталя АКСЬОНОВА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми “Урбаністичні студії”

Гарант освітньої програми

“Урбаністичні студії”

Дмитро ЧОРНИЙ

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол від “25” червня 2025 року, протокол № 10

Голова методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Образи міста в мистецтві” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності В12 Культурологія та музеєзнавство (освітня програма “Урбаністичні студії”).

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: поглиблення знань студентів щодо образів міст у мистецтві, вміння аналізувати твори мистецтва.

1.2. Основні завдання вивчення: ознайомити з основними темами та архетипами міст у мистецтві, розглянути методи аналізу творів мистецтва.

1.3. Кількість кредитів: 4

1.4. Загальна кількість годин: 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
8-й	8-й
Лекції	
20 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
Не передбачені	Не передбачені
Самостійна робота,	
80 год.	108 год.
В тому числі індивідуальні завдання	
Не передбачені	

1.6. В ході вивчення дисципліни мають сформуватися такі загальні та спеціальні компетентності, відповідно до стандарту освітньо-професійної програми “Урбаністичні студії”:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ФК 8. Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту, використовуючи сучасні інформаційні комунікативні засоби та візуальні технології;

ФК 14. Здатність дотримуватися стандартів професійної етики та професійної комунікації.

1.7. Заплановані результати навчання. Студент має знати та вміти використовувати основні методи дослідження в урбаністиці, розуміти сучасні теорії в урбаністичних

студіях, бути здатним впровадити самостійне наукове дослідження. Відповідно до стандарту освітньо-професійної програми «Урбаністичні студії» студент має вміти:

ПРН 5. Формування цілісного уявлення про місто як соціальний, культурний та етнонаціональний проєкт;

ПРН 11. Здатність використовувати знання, уміння і практичні навички для самостійного аналізу подій, що відбуваються в міському середовищі.

1.8. Попередня основа. Для опанування курсом потрібно проходження курсів «Місто: теорія та історія», «Культура європейського Відродження», «Культура Нового часу», що викладають на попередніх курсах освітньої програми «Урбаністичні студії»

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ. Принципи аналізу художнього образу.

Понятійний апарат курсу (образ, метафора, симулякр, архетип (мистецтво) тощо). Методологія та методи студіювання.

Тема 2. Міста - (анти)утопії

Ідеальне місто у працях філософів, соціологів та урбаністів: Платон, Томас Мор, Томаззо Кампанела, Ебенізер Говард, Ле Корбюзьє. Поняття дистопії, утопії та пантопії, основні ознаки. Антиутопія у кінематографі (Метрополіс, Той, що біжить лезом, Бразилія). Антиутопічні міста в літературі (Саймак К. Місто, Чапай А. Червона зона). Тема міста у пост-панку.

Тема 3. Міста, яких немає на мапі: фентезійний та науково-фантастичний канон

Основні характеристики жанру фентезі та наукової фантастики. Вплив образу середньовічного міста на фентезійний канон. Міста у сучасному фентезійному каноні: Гра престолів, Відьмак, Володар Перснів. Концепція мегаполіса та екуменополіса в науковій фантастиці: фільми Зоряні війни та Фундація. Міста під куполом та іншопланетна колонізація у кінематографі.

Тема 4. Silent hill: проблеми маленького містечка

Образ провінційного міста: від вікторіанської літератури до сучасності. Надприродні елементи в образі маленького містечка: Silent hill, Bright Falls, Twin Pics. Суспільні взаємодії у маленькому містечку. Особливості зображення провінційних міст у живописі та на фотографії.

Тема 5. Dark side of the moon: соціальні проблеми міста у мистецтві та літературі

Бідність та нетрі у творах Чарльза Дікенса та їхніх екранізаціях: Пригоди Олівера Твіста, Повість про два міста. Маргіналізація робітничих кварталів: Гострі картузи, Місто Бога. Злочинність та протидія асоціальній поведінці в урбаністичному середовищі (серіали CSI, про Шерлок). Гендерні проблеми великих міст (серіали «Секс і місто»).

Тема 6. Міста минулого у сприйнятті XXI століття

Поняття пеплума та неопеплума у кінематографі. Символіка античних міст в літературі та кінематографі (Троя, Рим, Агора, Гладіатор, Quo Vadis). Середньовічні міста у кінематографі (Ім'я троянди, Царство небесне). Античні та середньовічні міста на картинах митців нового та новітнього часу.

Тема 7. Місто в анімації, коміксах та комп'ютерних іграх

Жанрові особливості анімації та коміксу. Міський простір в анімованих роботах: Сімпсони, Gravity Falls, Совиний дім. Особливості зображення міста у коміксах: Бетмен: Темний лицар, Пісочний чоловік. Місто у різних жанрах комп'ютерних ігр. Симуляції: SimsCity, Anno 1800, Surviving Mars. Шутери: S.T.A.L.K.E.R., The last of us. Відеоновели: Detroit: become human. Античні та середньовічні міста у комп'ютерних іграх (Rise: Son of Rom, Assassin's Creed Odyssey, Rome: Rome: Total War, A Plague Tale: Innocence, A Plague Tale: Requiem, Medieval II: Total War). Проблема анти/утопії у комп'ютерних іграх (BioShock 1, 2, Infinite; We Happy Few). Концепція мегаполіса та екуменополіса в науковій фантастиці: ігри Cyberpunk 2077 та Deus Ex (Human Revolution та Mankind Divided).

Тема 8. Репрезентація українських міст в культурі

Українське місто та відомі мислителі: ідеї Г.С.Сковороди. Міста у творах діячів Розстріляного Відродження: поезія Михайля Семенка, Микола Хвильовий “Сентиментальна історія”, Валер'ян Підмогильний “Місто”, Віктор Домонтович “Доктор Серафікус”, Дзига Вертов “Людина з фотоапаратом”. Місто у сучасній українській літературі: Сергій Жадан “Депеш Мод”, «Месопотамія», «Ворошиловград». Львів та Івано-Франківськ в романах Юрія Андруховича та Юрія Винничука. Макс Кідрук “Доки світло не згасне назавжди”. Київ у музичних кліпах: Brutto “Середні віки”, Mark Ronson “Nothing Breaks Like a Heart”, NCT ‘BOSS’ MV’. Nothing But Thieves “Sorry”.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		Л	С	Лаб	Інд	С.р.		Л	С	Лаб	Інд	С.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Вступ. Принципи аналізу художнього образу	12	2				10	15	1				14
Тема 2. Міста - (анти)утопії	14	2	2			10	15		2			13
Тема 3. Міста, яких немає на мапі: фентезійний та науково-фантастичний канон	18	4	4			10	15		2			13
Тема 4. Silent hill: проблеми маленького містечка	14	2	2			10	15	2				13
Тема 5. Dark side of the moon: соціальні проблеми міста у мистецтві та літературі	16	4	2			10	15	1				14

Тема 6. Міста минулого у сприйнятті XXI століття	14	2	2			10	15		2			13
Тема 7. Місто в анімації, коміксах та комп'ютерних іграх	16	2	4			10	15	2				13
Тема 8. Репрезентація українських міст в культурі	16	2	4			10	15					15
Всього	120	20	20			80	120	6	6			108

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денне)	Кількість годин (заочне)
1	Міста в фільмах-антиутопіях	2	2
2	Простір міста у фентезі	2	2
3	Мегаполіс та екуменополіс у науковій фантастиці	2	
4	Соціальний простір провінційного містечка у кінематографі	2	
5	Життя нетрів та підвалів: соціальні проблеми міста у кінематографі	2	
6	Античні міста у літературі та мистецтві	2	2
7	Простір анімованих міст	2	
8	Гейміфікація міського простору	2	
9	Українські міста у мистецтві та літературі Розстріляного Відродження	2	
10	Українські міста у масовій культурі XXI століття	2	
	Разом	20	

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Опрацювання першоджерел, наукової літератури, сучасного відеоконтенту	80	108
	Разом	80	108

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом

7. Методи навчання

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним закладеним програмним та фаховим компетентностям, а також – результатам навчання згідно ОПП відображає табл. 7.1

Таблиця 7.1

Шифр ЗК, ФК, ПРН (відповідно до ОПП)	Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи навчання	Контрольні заходи, що забезпечують досягнення результатів навчання та компетентностей
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	Пояснення причиново-наслідкових зв'язків та логіки історичного процесу, основних методів критичного аналізу літератури та джерел за потрібними темами.	Оцінювання логіки викладення та причиново-наслідкових зв'язків у демонстраціях під час підготовки до семінарських занять 1-10. Опрацювання конспектів лекцій.
ЗК 3	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	Ознайомлення з можливостями розширеного пошуку інформації, в тому числі через пошукову систему Google та з використанням штучного інтелекту. Аналіз новітніх досліджень під час подання матеріалу на лекціях-демонстраціях.	Оцінювання пошуку матеріалів під час підготовки інформаційного повідомлення на семінарських заняттях 1-10, залікова робота робота. Теми 1-8.
ФК 8	Здатність популяризувати знання про культуру та поширювати інформацію культурологічного змісту, використовуючи сучасні інформаційні комунікативні засоби та візуальні технології.	Підготовка та робота на семінарських заняттях, лекціях-дискусіях. Лекції-демонстрації та лекції-дискусії тем 1-8.	Оцінювання комунікаційних навичок студентів, підготовки інформаційних повідомлень та презентації доповідей під час роботи на

			семінарських заняттях 1–10 та участі у лекціях-дискусіях.
ФК 14	Здатність дотримуватися стандартів професійної етики та професійної комунікації	Лекція-демонстрація за темою 1.	Пояснення принципів організації навчального процесу, особливостей курсу. Пояснення важливості дотримання стандартів професійної етики та професійної комунікації
ПРН 5	Формування цілісного уявлення про місто як соціальний, культурний та етнонаціональний проєкт.	Лекції-демонстрації та лекції-дискусії тем 1-8. Робота на семінарських заняттях.	Оцінювання презентацій доповідей та участі у дискусіях до семінарських занять 1-10, участі у лекціях-дискусіях, залікової творчої роботи.
ПРН 11	Здатність використовувати знання, уміння і практичні навички для самостійного аналізу подій, що відбуваються в міському середовищі.	Пояснення причиново-наслідкових зв'язків та логіки подій, що відбуваються в міському середовищі, основних методів їх критичного аналізу.	Оцінювання аргументованості та якості інформаційних повідомлень на семінарських заняттях 1-10, аналізу в них тих чи інших подій, участі у дискусіях. Оцінювання залікової роботи.

8. Методи контролю

Здобувачі освіти опановують теми на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірити рівень підготовки здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Виконання завдань самостійної роботи, підготовка до семінарських занять і виконання залікових завдань передбачають дотримання здобувачами вищої освіти основних принципів академічної доброчесності:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами цю вимогу застосовують, зважаючи на їхні індивідуальні потреби та можливості);

- посилення на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Поточний контроль та оцінювання результатів навчання передбачає оцінювання за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи здобувача вищої освіти під час лекційних та практичних (семінарських) занять (групова дискусія);
- контроль та оцінювання завдань самостійної роботи та розроблення проєктних завдань під час самостійної роботи;
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу;
- контроль та оцінювання вмінь здійснювати самостійні наукові дослідження та презентувати їх шляхом застосування сучасних інформаційних технологій.

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти здійснюється під час **семінарських занять** протягом семестру й має на меті перевірити рівень підготовленості здобувача до виконання конкретної роботи. У межах поточного контролю оцінюють, наскільки здобувачі освіти знають першоджерела та наукову літературу, логічно й послідовно виступають під час обговорення питань семінарського заняття, ставлять питання і відповідають на них у межах дискусії. Здобувач денної форми навчання може набрати від 0 до 48 балів, заочної – від 0 до 20 балів, за роботу на семінарах протягом семестру.

Критерії оцінювання роботи здобувачів на семінарських заняттях:

Денна форма навчання. Ваговий бал – 6. Максимальна кількість за всі виступи: $6 \times 10 = 60$ балів.

6-5 бали – виступ грамотний за всіма параметрами оцінювання, логічний, інформаційно повний, продуманий.

4-3 бали – неповний виступ за темою.

2-1 бал – формальний виступ зі значною кількістю фактичних помилок.

0 балів – пасивна присутність.

Заочна форма навчання. Ваговий бал – 20. Максимальна кількість за всі виступи: $20 \times 3 = 60$ балів.

20–14 балів – виступ грамотний за всіма параметрами оцінювання, логічний, інформаційно повний, продуманий.

13-6 балів – неповний виступ за темою.

5–1 балів – формальний виступ зі значною кількістю фактичних помилок.

0 балів – пасивна присутність.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни у форматі есе в LSM Moodle в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом.

Есе оцінюється:

40-30 балів, якщо студент дав правильну та повну відповідь, міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком, логіку та аргументованість викладення, есеї написано без граматичних та орфографічних помилок, відсутні запозичення, текст добре структурований, тема розкрита повністю;

29-20 балів ставиться студенту, якщо він добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

19-10 балів ставиться студенту у випадку, якщо він в основному опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але відповідь є недостатньо аргументованою, виявляє неточності, невміння оцінювати факти та явища;

9-1 бали ставиться, якщо всі питання розкрито неповно та/або логіка відповіді вимагає істотного виправлення; 1 бал студент отримує, якщо у відповіді не розкриті по сутності питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень;

0 балів студент отримує в разі відсутності відповідей або наявності плагіату в роботі.

Для допуску до підсумкового семестрового контролю здобувач має набрати впродовж семестру не менше ніж 10 балів.

9. Схема нарахування балів

	Поточний контроль, самостійна робота							Залікова робота	Сума	
	Розділ 1									Разом
	T2	T3	T4	T5	T 6	T 7	T8			
Денна	6	12	6	6	6	12	12	60	40	100
Заочн а	20	20			20			60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
0-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Вишневецький Я. Л. Самотність у Мережі / переклад з польської. Харків, 2022. 368 с.
2. Гомбріх Е.Х. Оповідь про мистецтво. ArtHuss, 2024. 664 с.
3. Даниленко В. Відображення міського середовища в українській літературі XXI століття. Львів, Видавництво «Апріорі», 2020.
4. Miles, Malcolm. Cities and Literature. London and New York, Routledge, 2019.
5. Rewers, Ewa (red.). Miasto w sztuce - sztuka miasta. Kraków, 2010.
6. Penz, François, and Andong Lu. 2011. Urban Cinematics : Understanding Urban Phenomena through the Moving Image. Bristol, UK: Intellect.
7. Demir, Sertaç. The City on Screen: A Methodological Approach on Cinematic City Studies. CINEJ Cinema Journal. 4(20). 2015. DOI: 10.5195/cinej.2014.67.

Допоміжна література

1. Нестеренко В. Залізниця та вокзал як урбаністичні концепти у творчості С. Жадана. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки», (60). 2019. С. 61-69. DOI: <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2019-60-06>
2. Поліщук Я. О. Українська мрія про вічне місто. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-3/37> Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70), № 1, Ч. 3. 2020. С. 207-212.
3. У пошуках обличчя міста: Практика саморепрезентації міст України в індустріальну та постіндустріальну добу. Х.: Видавництво Точка, 2021. cityface.org.ua/resources/data/a_20230204105705_8133586577.pdf
4. Чорний Д.М. Людина і місто ХХ-ХХІ ст.: версії української і польської художньої прози // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. Вип 38. Харків 2024. С. 78-92. periodicals.karazin.ua/uahistory/article/view/23616 <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2024-38-08>
5. Lewis G. Street Photography : The Art of Capturing the Candid Moment. 1st edition. Santa Barbara, CA: Rocky Nook Inc., 2015
6. Prakash G., ed. Noir Urbanisms: Dystopic Images of the Modern City. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2011. <https://doi.org/10.1515/9781400836628>.
7. Quayson A., Watson J. K., eds. The Cambridge Companion to the City in World Literature. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2023. <https://doi.org/10.1017/9781009047883>.
8. Monaco J., David L. How to Read a Film : The World of Movies, Media, and Multimedia : Language, History, Theory. 3rd ed. New York: O.U.P., 1998.
9. Beth J., Forrest D., eds. Social Class and Television Drama in Contemporary Britain. London: Palgrave Macmillan, 2017.
10. Mendes A. C. Neo-Victorian slumming on screen. Continuum. 2017. DOI: 10.1080/10304312.2017.1370537.
11. Sills-Briegel T., Deanne Camp. Using Literature to Explore Social Issues. The Clearing House, May - Jun., 2001, Vol. 74, No. 5 (May - Jun., 2001). Pp. 280-284.
12. Kiessel M., Stubbs J. Urban Dystopia on Screen: The City, Architecture and Power in the Contemporary Science Fiction Film. Athens Journal of Architecture, 2023. Pp. 1-33. <https://doi.org/10.30958/aja>

13. Tüzün H. Welcome to the Desert of the Anthropocene: Dystopian Cityscapes in (Post)Apocalyptic Science Fiction. *American, British and Canadian Studies*, 30. (2018). Pp. 171-193. DOI: 10.2478/abcsj-2018-0010.
14. Cyrino M. S. *Rome, Season One : History Makes Television*. Malden: Blackwell Publishing, 2008.
15. *Imagining ancient cities in film: From Babylon to Cinecitta*. Taylor & Francis, 2019. 330 p.
16. Gold J. R. Under Darkened Skies: The City in Science-fiction Film. *Geography*, Vol. 86, No. 4 (October 2001). Pp. 337-345. Geographical Association.
17. Livesey R. Middleness: Provincial Fiction and the Aesthetics of Dull Life. *Journal of Victorian Culture*, Volume 29, Issue 1, January. 2024. Pp. 25–36, DOI: <https://doi.org/10.1093/jvcult/vcad029>
18. Pearson L. *Video Game Urbanism: How we Design Virtual Game Spaces to Engage new Audiences with the Architecture of Tomorrow*. 2019. <https://doi.org/10.14361/9783839448021-020>.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Центр міської історії. Як читати візуальну культуру.
https://youtube.com/playlist?list=PLIw6S66aw0ayNRabeQIRKu2ciIgaleCOy&si=SortE7aHeBd2fF_GS

12. Особливості навчання за денною формою в умовах продовження дії обставин непереборної сили

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора/проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

У разі запровадження суворих обмежень із заборорою відвідувати ЗВО здобувачам вищої освіти денної форми навчання надано можливість скласти залік дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Образи міста в мистецтві».

Посилання на курс у системі Moodle:
<https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=11549>